

5. Diverse însușiri concrete sau abstracte ale obiectelor în general.

O serie de adjective, cu sensuri concrete sau abstracte, n-au putut fi incluse în grupele precedente, care, după cum am văzut, se întrebuițează mai ales cu privire la oameni (cu excepția grupei a 2-a). De cele mai multe ori, ele sînt poli-semantice și, în această calitate, au o sferă de întrebuițare mult mai largă, aplicîndu-se animalelor, lucrurilor, acțiunilor, noțiunilor abstracte etc. În afară de acestea, există unele adjective, la care tocmai întrebuițarea cu privire la oameni e mai rară, secundară. Iată de ce le-am grupat într-o categorie aparte. Dintre acestea notăm, printre altele:

Pestriț, *pistriț* corespunde, ca sens și rădăcină slav. bis., v. rus. *пѣстрѣ*, bg. *пѣстрѣ*, rus. *пѣстрый* etc.⁹⁸. Cuvîntul rom. presupune însă o formație cu sufixul — *ьсь* (* *пѣстрѣсь*) de tipul rus. *пестрецъ*, avînd sensul special — 'o anumită ciupercă'. Forma simplă, fără sufix, se păstrează doar în verbul *a* *îm-pestri*, *împistri*, corespunzător bg. *пѣстря*, rus. *пестрить* (a *împestri* e un derivat de la *pestriț*).

Teapăn corespunde slav. bis. — srb. *цѣпѣнѣ* 'rigidus, starr'⁹⁹.

Tîmp '1) tocît, știrbit, neascuțit; 2) (fig.) tîmpit, idiot' corespunde prin ambele sensuri adjectivului slav comun *тѣпѣ*: sl. bis. - srb. *тѣпѣ*, bg. *тѣпѣ*, s.-cr. *тѣп*, rus. *тупой* etc.¹⁰⁰. Pentru al doilea sens, figurat, limba romînă folosește mai ales adjectivul-participiu *tîmpit* (< a (se) *tîmpi*).

Strașnic, cu diversele lui sensuri, corespunde v. sl. *страшнѣ*, bg. *страшен*, *страшник*, s.-cr. *strašan*, rus. *страшный*, etc.

Năprasnic '1) neașteptat, fulgerător; 2) iute, violent, năvalnic; 3) grozav, cumplit' corespunde, cu primul său sens, v. sl. *напраснѣ* 'plötzlich, jäh'¹⁰¹, bg. *напрасен*, s.-cr. *naprasan*, ucr. *напрасний*, rus. *напрасный* etc.¹⁰².

La primele adjective notate mai sus sensurile inițiale sînt concrete, dar cuvintele respective pot căpăta și valori figurate, abstracte. În schimb, ultimele două sînt abstracte.

Așa dar, în limba romînă au pătruns cîteva zeci de adjective din dialectele slave de sud. Dintre acestea, am analizat doar pe cele mai întrebuițate, care fac parte din fondul stabil și comun al limbii romîne: adjective care caracterizează pe om din punct de vedere fizic și moral, adjective referitoare la animalele domestice etc.

Poate că una din caracteristicile principale ale acestor cuvinte este bogăția lor semantică, posibilitatea de a-și extinde întrebuițarea la mai multe clase

⁹⁸ Vezi etimologia, Vasmer, REW, II, 348.

⁹⁹ Vezi Berneker, I, 125, Vasmer, REW, III, 289.

¹⁰⁰ Cf. Vasmer, REW, III, 153.

¹⁰¹ Hwb., 61.

¹⁰² Cf. Vasmer, REW, II, 197, Mladenov, Et. 335.